

General-Kirkeinspektions-Kollegiets ældste Forhandlinger.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Blandt kirkelige Foranstaltninger i Christian VI's Tid er Oprettelsen af det ovennævnte Kollegium en af de mest karakteristiske. Planen dertil var forberedt paa en meget hemmelighedsfuld Maade, og foruden Kongen har neppe andre end Gehejmeraad J. L. Holstein, Hofpræst Bluhme, Konferensraad Schrøder og Justitsraad Hojer været indviede i den, før Patentet om Kollegiets Oprettelse den 1. Okt. 1737 fik Kongens Underskrift. Kollegiets Samtræden blev vistnok forhalet noget derved, at Sjælands Biskop, Dr. Chr. W. Worm, der var bestemt til Medlem deraf, men for øvrigt var holdt i Uvidenhed om hele Sagen, døde faa Dage efter (9. Oktober), og at Valget af hans Eftermand først maatte afgjøres. Som bekjendt blev Dr. Peder Hersleb, Biskop i Christiania, udset til Worms Eftermand paa Sjælands Bispestol; men da han betingede sig at maatte blive endnu et halvt Aar i Christiania for at ordne sine Sager, kunde man ikke vente paa hans Komme¹⁾; men Kollegiet traadte sammen den 19. Novbr. 1737. To Dage før havde Kongen skrevet til J. L. Holstein: »Gott gebe seinen Seegen zu dem Anfang der General Kirchen Inspection, und lasse es viel guthes ausrichten, welches

¹⁾ Den 6. Maj 1738 var Hersleb for første Gang tilstede i Kollegiet.

unsere wahre Absicht ist, wozu wir es gestiftet haben«. Om man end nu med Føje kan finde adskilligt at anmærke mod Kollegiets Virksomhed, saa kan man dog ikke tvivle om, at Christian VI efter sin Indsigt vilde det bedste med dets Oprettelse.

Det er ikke Hensigten her at give en Oversigt over Kollegiets Historie, som allerede er behandlet af Helveg og andre, sidst og bedst af E. Holm; men derimod skal her meddeles noget af Kollegiets Forhandlinger i dets første Tid. Som det vil ses, fandt i Aaret 1737 kun det konstituerende Møde Sted den 19. Novbr., hvor det bl. a. vedtoges, at give samtlige Danmarks og Norges Bisper, samt Regeringskollegierne, officiel Underretning om det nye Kollegiums Ikrafttræden, hvilket havde til Følge, at der, inden det næste Møde holdtes, indkom Svarskrivelser, hvori man paa forskjellig Maade bevidnede sin Beredvillighed til at støtte Kollegiet i dets Virksomhed. Af disse Skrivelser skal her kun meddeles den fra Biskop Helsleb, der formentlig vil findes ret karakteristisk. Den er jo skrevet af den samme Mand, der siden bedømte Kollegiets Virksomhed saa strængt.

Deris Excellence,
Høy- og welbaarne, høy- og weledle,
høy- og wel-ærwærdige,
høystærede Herrer!

Deris Excellences, høyledle og høystærede Herrers særdelis ærede skrifvelse af 30te Nov. tillige med Copie af dend kongelige Instruction for dend generale Kirche-Inspection, saavelsom sammis Udtog, mig som Biscop i Aggershuus vedkommende, har jeg med denne post med særdelis Veneration imodtagit og ey uden stor sinds bevægelse igiennemlæst, baade glædis bevægelse ofver wor allernaadigste Konges saa gudelige intention, saa christelige og faderlige forsorg, saa tilstræckelige anstalter, hvorved med Tiden og Guds bistand megen forbedring i Guds

Kirche kand haabis, og mangis pia desideria opfyldis, saaog bedrøfvellsis bevægelse ofver min egen ringhed og uværdighed, som gjør mig en alt for vel grundet frygt, at jeg ej kand svare til det haab, som om mig er fattet, og at jeg, som skulle være dend første at sætte slige ting i verck, som ved denne generale Jnspections forsorg kand foranstaltis, maa blifve dend sletteste og ringeste til at exequere det, hvorudi dog aldrig fattelse paa Villie, lyst, arbeidsomhed og stræben skal være skyld, men aleene uformuenhed: Jeg tacher da allerførst underdanig, ærbødigt og hiertelig for Deris Excellences, høyedle, høyst-ærede Herrers gratulation til saa vigtig een Post og for saa naadige og gode om mig fattede tancher; jeg vill inderlig bede Gud om Naade at kunde svare dertil, og at hand self vil gifve mlg Viisdom og det, som mig fattis: Dernæst skal jeg punctuel effterlefve det, som mig nu denne gang er paalagt, som Biscop i dette Stift, i at kundgiøre strax saa vel Provster som Præster i dette Stift og med efftertryk foreholde dem det, som de hereffter har at tage i agt og af dem vil fodris, saaog effterlade dend extraherede instruction i Stiftskisten til min Successoris underrætning: De forestillinger, forslag og betenchninger, jeg kunde finde fornøden for dette Stift til dend generale Kirche Jnspection at giøre, baade om nogen bedre circumspection i Provsternis wall, som ligger meget magt paa, om Biscoperne skal hafve tilstræcheligen effterretning om hvers forhold, saaog om noget mojen til at holde Provsterne til nogen meere flittighed i at visitere, hvorpaa meget fejler, da jeg har fundet en Provst her i Stiffted for mig, der icke i 18 aar for min tid har visiteret een eniste gang, og i min tid kun en gang, og det ichun i hofvitkircherne, hvor meget og hvor offte hand og af mig er paamindt og advaret; fremdelis om det, som kunde forbinde Præsterne især paa landet noget meere at omgaaes med Deris tilhørere udenfor Kirchen og være Præster ogsaa uden for helligdage, hvorudi ogsaa er meget stor mangel, end skjønt

jeg paa alle Visitatser har gjort kiærlige formaninger dertil, ogsaa offentlig; saaog om arbejdernis forøgelse i de store menigheder; om lejlighed for Studenter at øfve sig ogsaa i andre ting end prædikestolen, og fleere saadanne beder jeg at maatte mig crediteris, indtil jeg har dend ære og lyste selv at kunde nærmere forklare min Mening, effterdi jeg nu med saa mange ting og Regnskaber er obrueret, at jeg iche trøster mig til at kunde gjøre det med saadan efftertænksomhed, som dertil udfodris. Imidlertid skal jeg dog endnu for Nytaar med circular brevver paa beste maader indskiærpe og recommendere Clericiet alle disse ting. Gud selv imidlertid velsigne Deris Excellences, høyedle, høystærede herrers arbejde, omsorg og anslag, det skal jeg iidelig og trolig bede som

Christianiæ
d. 7. Dec. 1737.

Deris Excellences,
høy-welbaarne, høy- og weledle,
høy-ærwærdige, høystærede
Herrers
underdanige, ærbødigste
og hengifne tiener
P. Hersleb.

Kollegiets ældste Forhandlings-Protokol er ført af Andreas Hojer næsten indtil hans Død (1739). Med egen Haand har han i Protokollen indført udførlige Uddrag af de indkomne Sager samt Kollegiets Resolutioner¹⁾. Naar dertil føjes, at han ogsaa udfærdigede Skrivelserne til vedkommende Autoriteter, og at Kollegiets Møder holdtes paa Waisenhuset, hvor Hojer havde sin Bolig, saa faar man deraf en Forestilling om, hvilken betydelig Rolle denne overordentlig arbejdsomme Mand har spillet i Kollegiets første Aar, og hvor megen Tid han har ofret paa dets Virksomhed.

¹⁾ Der findes derfor ogsaa, som man vil se, Tydskagtigheder i Skrivemaaden, bl. a. at Hojer ofte skriver o for ø.

Medens i den originale Protokol Resolutionerne ere indførte i Randen, ere de her satte nedenunder med en mindre Stil. — Hvad her er meddelt, er hvad Protokollen indeholder fra 19. Novbr. 1737 til 11. Marts 1738. Jeg har anset det for tjenligt at gjengive Forhandlingerne ved disse første Møder fuldstændig; men skulde der blive Tale om en Fortsættelse af denne Meddelelse, da maa den indskrænke sig til Uddrag, da Omfanget er saa stort, og alle de behandlede Sager desuden langt fra ere af lige Betydning.

Protocollum Generalis Ecclesiarum Inspectionis.

Anno 1737 d. 19. Nov. mødte effter hans Excellentz herr Geh. Raad og Ober Secretaire von Holsteins Tilsigelse i Conferentz Stuen paa Waysenhuset foruden hans Excellentz self herr Conferentz Raad J. W. Schroder, Justitz Raad Andr. Hojer, herr Hof Prædicant Joh. Bartholom. Bluhme og hr. Consistorial Raad Hvid; hvorpaa hans Excellentz mundtlig proponerede, at det allernaadigst hafde behaget hans Kongl. Majestæt at beskikke de forsamlede tillige med hans hoyærværdighed hr. Peder Hersleb, som kaldet til at være Biscop i Siælland, som Membra i den af ham allernaadigst anordnede General Kirke Inspection, og derhos allernaadigst at declarere, at samme Membra af hans Majestæt self allernaadigst vare udvalgte i den allernaadigste Tillid, at de med største Omhue og for Guds Aasiufn skulde befordre Guds Ære og Meenighedernes Opbyggelse i Lærdom og Lefnet, som var hans Majestæts eeniste og sande Henseende og rette Intention. Hvorpaa hans Excellence fremlagte den allernaadigste Instruction af 15. November, som allerunderdanigst blev oplæst og paateignet.

Dernæst blev resolveret at tilskrive alle Bisper i begge Kongeriger og at communicere dem baade denne G. K. Jnsp. Jndrættelse og Membra sampt de Articler af Jn-

struxen, som de nødvendigen maae viide til deris allerunderdanigste Effterretlighed, saa og at communicere de kongel: Collegier ligeledis Instruxens 18de og 20de Articuls Jndhold. Som mand og hafde fornummet, at der var giordt en slett tydsk Version af det om General Kirke Inspectionen udgangne kongel. Patent udenlands, og iblandt andre Ting end og i de Regensburgiske Nachrichten publiceret, saa resolverede Collegium at lade deraf gjøre en god tydsk version og samme til hans Majestæts Ministre i Regensborg at oversende med begiæring, at samme i de fornefte Nachrichten maatte indføres, og derved de j den forrige Version indsnegne stoore Feyl forbedres.

Anno 1738 d: 7. Jan: var General Kirke Inspectionen forsamlet, hvor da blev foretagen:

- Nr. 1. 1. Henrich Steuners personel Capellans til Wiborg Domkirke allerunderd: Memorial af 10. Oct. med Biscop Wældikes Erklæring af 12. Dec., som af det kongel: danske Cancellie d: 28. Dec. til Gen: Kirke Inspectionen var remitteret, angaaende de i samme Dom Kirke fra Alders tiid af udi brug værende froprædikeneres Afskaffelse, som Supplicanten om Mandagen og Torsdagen maae forrætte, om end skjønt de ere unyttige, undtagen i fasten, da Supplicanten derimod erbyder sig at catechisere hver Onsdag eftermiddag fra 2 til 4 for Ungdommen og Tyunde, som han og holder nyttiger.

Bispen derjmod anseer denne Catechisation som en aparte Pligt, der af Domkirkens Præster disuden bør effterdags ey som hidtil forsømmes; men froe Predikener derjmod, som fra Reformationens tiid er vedligeholdne, ey at burde afskaffes, dog kunde de begynde sildiger, neml. Kl. 7, saa at alt Klokken 8 var ude.

Denne particulære Casus udsættes, indtil herom kand giøres en allmindelig anstalt. Og blev ved denne Lejlighed resolveret at tilskrive alle Bisper i Danmark og Norge, at som Instruxens 6. articul tilholder, at den publique

Gudstieniste overalt paa en vniform Maade skall indrættes, og H. K. M. allereede ved allernaad. befaling til afg: Biscop Worm hafde yttret sin allernaadigste Resolution, at ingen Prædikener i Kiøbstæderne skulde holdes uden om Søndagen froeprediken, Hoymesse og Aftensang, ligesaa om Helligdagene, og en Prediken om Fredagen; og at derimod om Søndagen fra 1 til 2 skulde catechiseris over Hoymessens Prediken, og om Onsdagen i Stæden for Prædikenen en Catechisation over Catechismum, saa maatte Bisperne indberætte, om der var nogen Fundatz eller nogen particulier Omstændighed paa et eller andet Sted, som kunde hindre denne Jndrættelse enten i Kiøbstæderne, eller om paa et eller andet Sted paa Landet var Fundatzer for sære Predikener, dog at Ugepredikener i fasten sampt Maanedes Predikener paa Landet blef ved og udj Observation.

Og blef ellers gotfunden at inddeele Catechismum i 52 parter, saa den aarlig kunde in Catechisationibus absolveres, hvilken Jnddeeling deris Hoyærværdigheder hr. Bluhme og hr. Hwiid paatog sig at besørge.

2. Søren Klarschow Studiosus fra Roskilde ved aller- underd: Memorial af 30. Dec. til H. K. M. søger om det vacante Klokke Embede ved Roskilde Domkirke, hvorpaa afg: Biskop Worm skall have udgiven Løffte til en anden. Han føyer hos sin Memorial Copien af sit Testimonio Academico sampt Capellanens hr. Rasmus Øglers Recommendation, og tilbyder ellers enten at catechisere een Dag om Ugen eller at holde Loverdags og Poenitentz Predikener, om de der ligesom paa andre Stæder maatte indføres. Nr 2.

Blef resolveret, at tilskrive Dom Provsten at indberætte med det allerførste, hvad Klokkernes Jndkomster kunde være, og hvad der ellers kunde være for Jndkomster ved Dom Kirken, som til en eller flere Catecheters Underholdning kunde anvendes.

3. En Memorial uden Haand til hans Majestæt, dateret d: 3. December 1737, hvorj atskillige utilbørlige og scandaleuses Ting imod Præsten i Bogense Olle Lercke angives. Nr 3.

Blef sendt til Biscop Ramus Erklæring.

Og ved denne Lejlighed blev resolveret at tænke paa de i Instruxens 16. Articul befalede Periodeutas og deris Instruction.

- Nr. 4. 4. I Anledning af Instruxens 5. Articul blev et Udkast om en sand Kirke disciplins Jndrættelse overvejet, som gik omkring fra neden op, paa det enhver af Membris Collegii det med saa meget større Eftertanke kunde examinere.

En Gienpart deraf sendes H. Biscop Hersleb til derover at indsende hans Betænkning, saa og et General Bref til alle Bisper, at indsende deris og de redeligste og erfarenste Provster og Præsters Betænkning, hvorledis Kirke Disciplinen effter den forste Kirkes Exempel og H. K. M. allernaadigste Jntention best kunde indrættes.

- Nr. 5. 5. Ligeledes blev et andet Project om atskilligt Universitet og Kirke Væsenet angaaende, som en Studiosus til hans Majestæt for nogle Maaneder hafde indsendt, paa samme Maade sendt omkring til de sidste Articlens Overvevelse, saa som de forste 12 alleene handler om academiske og altsaa G. Kirke Inspectionen uvedkommende Ting.

- Nr. 6. Ligeledes et 1714 af Homfred Brugmann til da værende Missions-Inspectorer indkommen Project om Præstekalds-Vocationer, forat see hvad Gott deraf kunde tages.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder.¹⁾ A. Hojer.

I. B. Bluhme. M. I. Hwiid.

Anno 1738 d. 17. Jan. præsentibus iisdem, qui proxime.

- Nr. 7. 1. Herr Ober Secretaire Schulin ved Skrivelse af 7. Jan. h. a. communicerer endeel original acta angaaende den i det Oldenborgiske Consistorio in motu værende Quæstion om den stoore Band, der effter den kongelige danske Lovs og Ritualens Forskrifft skulde indfores, saa

¹⁾ Efter Schrøders Navn er der aabent Rum til et Navn (Hersleb). Ligeledes i Underskrifterne i det følgende.

og om der til saadan publique Bandsættelse med Nytte kunde trykkes et uforanderligt Formular. Hvorover han udbeder sig General Kirke Inspectionens Betænkning sampt originalerne tilbage.

Herpaa kunde Herr Ober Secretaire Schulin svares, at Collegium self endnu var i Begreb at overlægge alle til Kirke Disciplinen henhørende Stykker især og den stoore Bands Nødvendighed eller Brug mod alle Vedkommende, og kunde altsaa ey endnu derom med nogen Sikkerhed give nogen tilforladelig Betænkning.

2. En allerunderdanigst Memorial til H. K. M. paa Nr. 8. tydsk, dateret Copenh. d. 11. Jan. 1738, hvoraf Forfatterens Naufn var afklippet; hvorj Auctor allerunderdanigst takker, at H. M. har ved Hof Prædikant Bluhme ladet Magistratens Erklæring sampt Snedker Laugets Besvaring ang. den hos dem brugelige Behøvling og andre anstodelige Misbruge, hvorpaa Magistratens Erklæring sig beraaber, auctori communicere. Som Auctor formeener at være baade utilstrekkelig at undskylde denne og slige syndige Tings øvelse, saa og ey overeens kommende med Sandheden, forsaaviit de nu værende Anordninger i Tydskland angaar. Saasom disse og andre slige Ting ved det for nogle Aar siden paa Rigsdagen i Regensburg gjorde Beslutt og siden paafuldt over alt endog i Holsteen publicerede allmindelige Forordninger imod Handverkernes Misbrug ere forbudne, og med her værende Svenne kand beviises, at de endog j Nürenberg nu imodtager de Svenne, som ey ere behøfede o. s. v. Hvorfore Auctor tilføyer paa et aparte Papiir, hvad imod Snedkernes Oldermands Jndgifne synes at kunde erindres; og ønsker endelig, at H. K. M. vilde lade sig de stoore Forargelsers Afskaffelse ved Handverkerne gaae til Hierte.

Herhos var indsluttet.

A. Et tydsk Skrift: Entwurff der Gewohnheiten des Tischler Handwerks.

Herj opreignes de ved Svendenes Behøvling brugelige latterlige og til deels scandaleuse Ceremonier, saa og noget af deris saa kallede Handwercks-Gewonheit; og ønskes, siden disse Vedtægter ere unyttige og ugudelige, og ey kand hielpes ved Forbedring, at de reent maatte afskaffes.

B. Extract af de paa H. K. M. allernaadigste Befaling ved Politie-Mester Rasch d. 8. Fehr. 1699 Snedkerlauget gifne Articler, hvorj Behøvlingen befales.

C. Snedkerlaugets Oldermands Erklæring af 27. Nov. 1737.

Indeholder alt, hvad ved Drengenes Løsgivelse og Svendenes Behøvling sampt fremmede Svennes Ankomst tales og observeres.

D. En anden af 2. Dec. dereffter, hvorj berættes, at Drengene udskrives om Søndagen, men at derved intet drikkes eller skiænkes. At Behøvlingen derpaa skeer om Mandagen, og opreignes de i forrige Erklæring ey anførte Ceremonier, som derved bruges.

E. Magistratens Erklæring af 9. Dec. 1737 siger, Behøvlingen har været brugelig for meere end 53 Aar, er med anden Misbrug ved Laugene været forbuden udj Forordningen af 28. Oct. 1684. Men da alle danske Svenne siden ey kunde faa Arbejde uden -lands, men maatte reise til Lybeck forat lade sig der behøve, ey heller nogen fremmed Svend vilde herinde arbeide ved en Mester, der ey var behøvlet, søgte og fik Snedker Lauget H. M. allernaadigste Forandring herj, som sub B in Extracto er allegeret; siden hvilken Tiid Behovlingen her har været brugt.

Men af Oldermændens Erklæringer kand seeis, at herved og ved fremmede Svennes Ankomst ey handles saa syndig, eller Guds Ord og Prediken bespottes, som Auctor af Skriffet A foregiver. Magistraten veed ey, at derved skeer noget syndigt, ey heller at denne Skik i det Romerske Rige skall være afskaffet, hvor de indkommene Svende foregive, at den endnu bruges. Og saaledes det

derude endnu bruges, staar det herinde ey læt at ændre for Consequence Skyld.

Ved andre Lauge vides ey nogen slig unyttig Skik at gaae i Svang uden alleene ved Bogtrykker Handverk, hvor de udlærte Drengene postuleris. Men effter at de derfor ved Dom af 30. Sept. 1733 ere anseete, har Magistraten dertil ey viidere fornummen.

F. Extract af denne Magistratens Erklæring med Cancellie Collegii Eragtende og Conseillets Resolution, at Sagen Hans Majestæt skulde refereris.

G. Auctoris Erindringer imod Oldermændens 2de Erklæringer, hvorj viises, (1.) at denne Behøvling er bespottelig imod Predike Embedet og den hellige Daab, (2.) At Oldermænden har gaaet mange anstødelige Ting forbj, (3.) At denne og alle slige unyttige og utilbørlige Vedtægter visseligen i Tydskland vare forbudne.

Blef resolveret at sende Documenterne til hans Exc. som Ober Secretaire tilbage med den allerunderd: Relation til H. K. M., at siden H. K. M. allerede hafde befalet, at een af Raadmændene ved Behøvlingen skulde være overværendes, og atskillige ting in facto ey vare gandske tydelige og tilstaaede, den dertil brugende Raadmand da hafde nøye [Tilsyn]¹⁾ og indtil hvert Ord og hver mindste Handling skulde allerunderdanigst indberætte, hvad af en hver overværende, som maatte ligeledis specificeris, blef talt eller foretaget. Desuden om H. K. M. kunde allernaadigst finde for got, at de over Oldermændens og Magistratens Erklæringer af Auctori gjorde Erindringer Magistraten til dens nøyere og nærmere Erklæring kunde remitteris for at faae paa denne Maade en tilforladelig Vished de facto.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer.

I. B. Bluhme. M. I. Hwiid.

Anno 1738 d. 28. Jan. præscentibus omnibus ecclesiae directoribus generalibus supra scriptis.

¹⁾ Dette Ord synes glemt, og Stilen er i det hele uklar.

Nr. 9. 1. Herr Biscop Ramus ved Skrivelse af 18. Jan. beretter at have faaet G. K. J. Collegii Notification og deri befattede Udtog af nogle Poster af Instruxen og forestiller i Anledning af disse Poster:

(a) At det til at forekomme anstødelige Controversier synes fornødent at have nøye Agt paa Bogladerne og Bogtrykkerierne, at ikke Bøger indføres eller her i Riget trykkes, som ved uforstaaelige og fremmede Talemaader eller haarde Invectiver imod vor evangeliske Kirke og dens symboliske Bøger kunde give Anledning til Controversier; saa og at forbyde Præster og Studenter i Prædikener og andre Forretninger at bruge andre Talemaader end de, der ere grundede i Guds Ord, samt at ingen maae igiennemhægle vor Kirkes Skikke og den udvortes Guds Tjeniste, men med ærbodig Modestie tale om tingene i sig self, om de end maae straffe det fordømmelige Opus operatum og den kiødelige Tillid til de udvortes Ting; endelig at ingen Præst maae for sig self gjøre nogen forandring i Kirke Ritualen, men holde sig den i alle ting efterrettelig.

Bispen kunde tilskrives, at ihvor vel Loven forbyder, at anstødelige Bøger ey maae indføres, saa findes Executionen dog, helst i Provintzerne, saa vanskelig, og et offentlig nyet Forbud alleene tienlig at opvække større Begierlighed efter de forbudne Bøger. Hvorfore Bispen maatte gjøre et Forslag, hvorledes han meente, denne Post til Kirkens Beste og uden Anstød kunde i Verk sættes.

Hvad de her i Riget trykte Bøger angaaer, saa anvendis all Fliid at forekomme alt anstødeligt; imidlertid kunde Bispen anmodes, om han sligt noget vidste, at give Collegio det specialiter nu og i fremtiden tilkiende, som da self ønskede at hindre alt anstødeligt eller forargeligt.

Hvad Præsternes og Studenternes Talemaader angaaer, saa var Bispens Erindring grundet og conform med den kongel. Decision af 23. Dec. 1734, hvorover

allvorligen saavel af G. K. I. som Bisperne bør holdes, Hvad ellers Talemaaderne in specie angaaer, da blef vel fornødent at høre vedkommende, om de vidste at beviise deris af een eller anden paaankede Talemaader af Guds Ord og vores Kirkes symboliske Bøger sampt Analogia fidei, og in dubio at berætte alt G. K. Inspectionen, paa det alle ufordødne Disputer kunde forekommes. Endelig var det ræt og fornødent, at en Predikant viiste alle Kirke Skikkes og udvortes tings rætte Brug, naar han vilde advare for den derved indløbende Misbrug.

Hvad Kirke Ritualen angaaer, da bifaldes Bispen; men om dog nogen Præst skulde støde sig paa en eller anden Post, burde han aabne sig derover for Bispen, som da søgte at overbeviise ham over sin Scrupels Ubedydelighed, eller om det ikke vilde finde Indgang hos den Scrupulerende, da referere det G. K. J. med sin Betænkning.

(b.) Hvad Provste moderne angaar, da formener han, at intet af det, som der nu forhandles, kand forbigaaes, ey heller at noget viidere til Kirkens Opbyggelse der kand foretages. Thi om end Provsterne skulde medbringe de i deris Inspection forefaldne Casus Conscientiæ eller hvad Præsterne ellers in Dogmaticis eller Ritualibus dem kunde have committeret, saa vilde derved vel proponeris det, som Synodus enten ikke hafde Tiid eller Myndighed til at decidere; hvorfor det synes bedre, at Præsterne correspondere over slige Ting med Bispen, som da raadfører dem, deciderer self, hvad han kand, og andrager vigtigere Ting for General Kirke Inspectionen.

Ved nu værende Jndretning var det fornødent og tienligt, hvad nu paa Lande Moderne handles. Men G. K. J. var dog af den Meening, at viidere og Kirkens Beste nærmere anrørende ting kunde der foretages, og at den dertil fornødne tiid med Nøtte kunde anvendis.

2. Dom Provsten i Roskilde Hans Buch ved Skrivelse Nr. 10. af 19. Jan. besvarer Collegii Brev af 12. Jan., at Klokke-

tjenisten ved Domkirken allerede af hans Excellence herr Stifts Amptmand Gersdorff er bortgiven. Berætter ellers, at Klokkeren er tillige Graver og maae lønne Underbetienterne ved Ringningen og Graveriet, som skall koste imod 65 Rd., da hans visse Løn er ikkun 75 Rd. sampt 12 tønder Rug og 12 tønder Byg, og de uvisse Accidentzier forklares ey at gaae over 60 a 80 Rd., hvorfor han meener, Klokkeriet var dis mindre for en Catechet, da hans beste Jndkomster skulde være af Opvartningen ey alleene i Ministerial Forretninger men endog for Fremmede, der vil besee Kirken og de kongelige Begravelser.

Derimod proponerer han, at Cantoris Tjeniste, som i Tiender og Offer paa de 3de Høytider udgjør 100 Rd., kunde meget vel til en Catechet anvendes, naar en af de øfrige Collegis Scholæ her som paa andre Stæder blef obligeret at forrette Sangen og forestaae Cantoratet.

Denne Post udsættes indtil Bispens Ankomst.

Ellers er Catechisation i Roskilde ifølge af Forordningen af 1708 25. Sept. Art. 19. indført og tillagt Skoleholderiet, og derfor Skoleholderen, som ellers i den ringe By ey kunde underholdes, som Catechetæ af Domkirken tillagt aarlig 40 Rd.

Endelig proponerer han til Catechisationens Jstand-sættelse, at de 2 Uge Prædikener om Tiisdag og Onsdag ved Domkirken maatte afskaffes, og derimod holdes 3 Catechisationer om Mandagen, Tiisdagen og Onsdagen af de 2de Capellaner og Catecheten foruden Sogne Præstens Catechisation om Søndagen;

Denne Post bliver regleret, naar herj en allmindelig Anstalt gøres.

saa og 2de Poenitentz Predikener eller Catechisationer for Skriftemaalet om Torsdagen og Løredagen.

Ltgeledis.

Saa ønsker han og Søndags Communionen i Roskilde, hvor den lidet skall være i Brug, igien bragt i Svang som

et gott Middel at formindske Søndagenis Vanhelligelse og Scandaler; og giver derfor at forstaae, at Communionen om Fredagen i saa maadelig en Meenighed vel kunde undværes, da store Meenigheder i Kiøbenhavn ey haver meere end 2 Communion Dage om Ugen.

Om Fredags Communionen blev afskaffet, maatte Fredags Prediken gandske af Meenigheden forsømmes, hvorfor Presten self kunde privatim opmuntre Tilhørerne at søge Søndags Communionen.

3. Fra Præsten i Glenstrup H: Hans Lindegaard blev Nr. 11. 12. 2de Breve til hans Excellentz Herr Geh. Raad von Holstein af 9. Dec. 1737 og 8. Jan. 1738 foretagne. Han forestiller, at ihvor vigtigt og nyttigt det end til Kirkens Forbedring bliver, at der bygges og indrættes Skoler paa Landet, saa vil frugten dog blive liden, om ikke (a.) tænkes paa gode og ret beqvæmme Skolemestere. Deigne vare ey dertil overalt at bruge, dels for deris Udøgtigheds Skyld, dels Jndkomsternes Ringhed, hvoraf de ey kunde leve, om de end fik aarlig 6 Rd. tillæg.

Derfor maatte Skoleholderne forsynes med Lefve-Midler, og da de beste udledis; hvortil han meener kunde vel findes nogle iblandt Waysen Drengene.

Er alt i Skole Commissionen noteret.

B. Sættes en Inspector eller Observator Scholarum i hvert Stift, som iidelig kunde reise fra en Skole til den anden, give Agt paa Skoleholderens Information, med Forstand rætte, hvad nødigt var, og komme ey efter Tour, men som han det fandt nødigt. Hertil skikkelige Studentere kunde bruges og af Collegio udvelges, saa at de efter nogle Aars befunden redelig Tjeneste til Predike Embede kunde befordres.

Noteris, indtil der tænkes paa Periodeutas og deris Instruction efter Collegii Instructionis 16de Artic.

C. Forestiller han, hvor fornøden en allmindelig Catechismus er, og at den maatte være kort og eenfoldig,

næsten alleene efter Lutheri liden Catechismi ord, sampt at børnene derhos lærde nogle bibelske Sententzer, af hvilken liden bog en Snees Stykker burde være i hver Skole, sampt en Bibel og nogle N. T.

Er allerede observeret.

Endelig klager han over Præsternes Aufpling og Folke Skattens Mandtaller, som toe store byrder, der er retsindige Præster paalagte.

Udsættes.

Nr. 13. 4. Stifts Provsten Herr Dorph hafde først uden Skrivelse, siden ved et Bref til Hojer af 15. Jan. indsendt Provstens i Ringsted Herred Herr Heerforts til Hasle Bref til ham af 4. Januarii a. c., hvorj følgende Poster indberættes:

(1). Lieut. Thotts Angivelse imod Præsten H. Jochum Drewes, at han af Magelighed loed Studiosos, som endnu ey hafde udstaaet deris Examina, predike for sig nogle Søndage efter hinanden.

Saaog over Kirkens Tjenere, at de med deris Hustruer imod Forordningen hafde indfunden sig om Søndagen ved et Trolovelses Gilde.

Paa begge Poster har Præsten sig ey villet erklære.

(2). Rector Scholæ M. Peder Lykke hafde først den 2. Dec. sidstleden givet Provsten den Overlast til kiende, som ham af en af ham self dimitteret Studioso d: 7. Julii 1737 paa en hellig dag skall være skeet; hvortil han den 17. Dec. viidere føyer, at samme Student baade af Sogne Præsten i Ringsted M. Lemwigh saa og af Collega Scholæ Niels Lunde til Predikener blev admitteret. Sogne Præsten og Collega Scholæ undskyldte sig med, at der er ingen dom gaaet over denne Studioso.

Sagen i sig self vil Rector Lykke G. K. Jnspectionen forebringe.

(3.) Sogne Præsten til Wigersted og Querkeby H. Holger Rørdam hafde under dato d. 22. Dec. ey alleene beklaget Skolernes Mangel i hans Sogner, men endog

Degnens uduelighed og deraf flydende stoere Uvidenhed iblandt Sognernes talrige Ungdom. Efter sal. Biscop Worms Skrivelse af 21. Dec. 1736 hafde degnen Thaddeus Hiort maaet antage en Studiosum Christen Friis til Assistent, som var flittig, villig i Ungdommens Underviisning og skikkelig. Men hans Lyst blef nu til Ulyst, meest formedelst degnens Forhindringer. Hvorfore ønskes for at see Ende paa dette Onde og de af deignen reiste Processer, at G. K. Inspectionen ham vilde indkalde, da hans slette Sang og stoore Ukundighed vilde være Aarsag nok at skille Kirken ved ham.

Disse Poster beder Provst Herfort at fordrage G. Kirke Inspectionen; og Stifts Provsten beder at være informeret, om disse Poster efter Provst Heerforts ynske for G. K. Inspectionen kand foretages, eller skall henviises til deris Værne ting og lovlig forfølgelse.

Stifts Provsten svares, at efter Patentet vedkommer slige Sager ey G. K. J., som ingen Jurisdiction haver, men henviises til deris Værneting, og især om Degnens i Wigersted slette forhold, hvorpaa Bispen ved hans Ankomst formodentlig best kunde raade Bod.

5. Rector Scholæ i Ringsted Peder Lykke andrager Nr. 14. for G. K. Inspectionen ved Skrivelse af 12. Jan., hvorledis han af en sin forrige Discipel Hans Diderich Bruun og hans Broder Christian Bruun paa Kirke Veyen d: 7. Jul. sidstleden om Søndagen voldelig er overfalden og ilde pryglet; samt at Sogne Præsten M. Lemwich i Stæden for at assistere Rectori herj har dog tilladt Studioso Bruun Predike Stoolen. Beder, at Gen. K. Inspectionen vilde tage denne Sag i Consideration og skaffe ham fred og Satisfaction.

Svares Rectori, at Collegium sig med slige Processer ey kand bemænge.

6. M. Hans Skanke forrige Rectoris i Trondhiem Nr. 15. liden Skrift: Cursum Lucis Evangelii impidentia et expe-

dientia i Trondhiems Stift, dateret d: 30. Dec. 1737, blef fremlagt. Som indeholder:

(1.) Impedimentum. Landets Situation, Præstegieldenes stoore Viitlofftighed, Gaardenes Adspreedelse heele $\frac{1}{4}$ Miile fra hinanden, Allmuens meget Arbejde Dag og Nat om Sommeren, Dagenes Korthed om Vinteren, Klokkernes og Substituternes fattigdom og Uvidenhed.

Herjmod foreslaaes at beskikke ey Huus Capellaner, men Catecheter og Skolemæstere i hvert Hoved Sogn og Underskolemestere i Annexerne, saa og at deele Sognerne effter deris lejlighed baade Bergaaser og Daler i visse Naboskaber, hvis Ungdom kunde til Underviisning samles paa et Stæd, da Skolemesteren 8 dage kunde informeere i hvert Huusz og saaledis absolvere en viciniam effter den anden.

(2.) Vane, og siden Børnene fra deris 10 a 11te Aar giøre Gafn, giør, at den Nordenfielske Almue lidet sørger for deris Børns Undervisning, hvorpaa ey tænkes, førend de er en Snes Aar gamle og skall til Skrifte; og naar de dertil er sluppen, forgroer de i deris Vankundighed.

Herimod foreslaaes, at Børn fra 5 til 10 Aar paa forestaaende Maade i Huusene burde læres, og Forældrene tvinges at holde dem dertil. Saa kunde de indtil deris 10. eller 11. Aar faae den fornødne Kundskab.

(3.) Almuens Prejudice, at Præsten, som faaer Tjende og Rettighed, maae sørge for deris og deris Børns Aandelige; det var allene hans Sag, ey deris.

(4.) Og som de ere saare fattige, stoore Exactioner, iblandt Misvext, og undergifne, og mange slemme Vaner og Abusus iblandt dem i Leve Maaden regnerer, saa formaar de ey at give meget til nye Skoler og Skoleholdere.

Herjmod foreslaaes, hvorledis Skoleholdere formeenis uden stoor Byrde at kunde lønnes.

(5.) De danske Skolers slette Beskaffenhed i Stiftets Hovedstad giør, at ingen good Skolemester for Landet er at faae.

Det med meere kand og bør en good Biscop rætte.

Om Catecheter proponerer han ellers, at en burde holdes i hvert Præstegield af Sogne Præsten, som burde alle Predike dage catechisere i Kirken, at underviise de gl. Ukundige saa vel som de Unge, helst confirmandos, hiemme og iideligen, holde rigtig Mandtal over hver Gaards og Huuses Lemmer, deris Aar, Beskaffenhed, Tilstand i deris Saligheds Lærdom, aarligen informere af Almuens børn i Guds Kundskab samt Skriven, at de kunde tiene til Skoleholdere.

Præsten skulde give Catechetæ aarlig 50 Rd.

Hvor Kaldene er saa ringe, at Præsten det ey formaar, kunde de riigere kald ved Vacantzer paalegges at contribuere saa meget til de sletteste.

Naar Capellan behøves, skulde Catecheten, som vel hafde skikket sig, være nærmest, og Capellan[en] atter til Sogne Præstens Stæd.

Skulde Præsterne være uvillige til at holde Catecheter, kunde Kongen lade Jndkomsterne hæve og self deraf lønne Præst og Catechete; eller i det mindste true dem dermed.

Catecheter burde i trivielle Skoler præpareris, og Skoleholderne i de danske Skoler, hvortil en good Biscop atter maa giøre det fornemmeste.

Dette Forslag communiceris Bisperne i Norge, dog saa, at Auctoris Nafn og i Titulo de Ord „i Trundhiems Stift“ udelukkes.

Endelig berættede Hans Excellentz, at Hans Majestät allernaadigst mundtlig hafde befalet, at siden Biscop Oxen var død, og Hans Majestät intet hoyere ønskede end at faae gode Bisper og Geistlige, saa var Hans Majestät (!) allernaadigste Villie, at General Inspectionen derom skulde giøre med det allerforderligste et allerunderdanigst Forslag.

J denne høistvigtige Materie resolverede Collegium, at en hver vilde med Flid og som for Gud overveye, hvem de kunde tænke at være til saadant et Embede

tenligst, og da næstkommende Tiisdag derover at deliberere.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer.

I. B. Bluhme. M. I. Hwiid.

1738 d. 4. Febr. præsentibus iisdem.

(1.) Blef effter Hans Majestäts allernaadigste sidste Gang tilkiendegifne Befaling delibereret, hvem der kunde eragtes bequæm til det vacante Biscops Embede i Aarhus og dertil allerunderdanigst kunde foreslaaes. Huorom enhver af G.^k J. Collegii Membris for sig nefnede, hvem de meente dertil at kunde proponeris, og siden forenede sig om en fællis allerunderdanigst Forestilling derover.

Blef aftalt saadan en allerunderd: Relation at opsætte, som til Eftersyfn skulde gaae omkring, og hvis Copie legges at (!) acta.

Nr. 16 a. b. 2. Biscop Anckersens Bref til hans Excellentz af 24. Jan. med indlagte Rector Falsters Bref til Bispen af 24. Jan. blef fremlagt, hvoraf seeis, hvad baade Indkomster og Arbejde Lectores Theologiæ saavelsom Rectores og Conrectores i Riibe have.

Nr. 17. Om samme Materie blef og Rector Falsters Relation til hans Excellence af 17. Jan. hosføyet.

Nr. 18 a—d. 3. Biscop Brorsøns Svar paa Collegii Bref effter den d: 7. Jan. sub n^o 1 tagne Resolution, datered Aalborg d: 20. Jan., berætter, hvor mangfoldige Predikener i Aalborg Bye Ugen igiennem holdes, og hvad Skade for Mee-nighederne deraf flyder, samt hvor nyttelig endeel Predikeners forandring til Catechisation er.

Beder dog derhos at overveye:

(1.) Om det ikke var gott, at der hver Son- og Hellig dag foruden den Catechisation over Hoymessen blef anordnet en anden over Afften sangs Prediken fra halfgaaen 4 til 5.

(2.) Om ikke nye Catechisationer, hvor der er fleere Kirker i en Bye, kunde sættes paa en sær Dag i hver

Kirke, saa at de, som dertil have Lyst, kunde bivane dem alle Ugen igiennem.

Disse Poster udsættes, til Sagen generaliter kand regleris.

Ellers indsender han 3 Fundatzer over visse Prædikener:

(a) Jens Lillebondes til Loverdags Afften Sang i Nye-kjøbing paa Mors.

(b) M. Bent Hansens paa Loverdags Afftensang i Vor Fr. Kirke i Aalborg, forfatted af M. Matth. Fossio.

(c) D. Anders Andersens Legatum til Fredags Fro Prediken Aaret igiennem og Onsdags Froprediken i Fasten. Som ingen af dem af Kongerne er confirmeret, saa ønsker Bispem, at de 2 første maatte stadfæstes og blive, eller til Catechisationer omvexlede.

Men hvad den sidste angaar, at Fredags Froprediken maatte forandres til Poenitentz Prediken eller Catechisation for de Skrifttende om Løverdagen; og Onsdag Froe Prediken i Fasten til Onsdags Hoymesse.

Bispem kunde herom indsende et Memorial.

4. Daniel Ullrichs en Skoleholderes i Kiøbenhavn Nr. 19. Erindringer, til Gen. K. Jnspectionen indgiven, om Skole Væsenets Forbedring i Kiøbstæderne, af 25. Nov. 1737.

Henlægges, indtil Skolevæsenet i Kiøbstæderne foretages.

5. Blef proponered, som Patentet om G. K. Jnspectionen befaler samme Collegio at have Agt paa theologiske Bøgers Censur, og der nu trykkes Udenlands det saa kallede Danske Bibliotheque, hvorj og atskillige Pieçer Historiam Daniæ ecclesiasticam tam antiquiorem quam recentiorem angaaende indlemmes; der og tales om en Kirke Historie ofver den danske og Norske Kirkes Plantning og Fremgang, som for Auctoris Reigning trykkes, saa blef det vel tienligt for at forekomme, at ey noget maatte indflyde, som kunde give Anledning til Kirkens Foruroligelse,

at tilskrive Consistorio og at begiære, at slige Ting, enten de i Riget eller udenrigs trykkes, forst G. K. J. maatte anvise med den Censur derover, som Loven udfordrer, om den ellers var forhvervet.

Blef resolveret.

6. Ellers blef H. K. M. allernaadigste Befaling af 31. Jan. 1738 allerunderdanigst læst og paaskreven, hvorj H. Prof. Leths og H. Consistorial Raad Hwiids allerunderdanigste Relation om de i Casteet arresterede 3 Brødre Støtterupers separatistiske Meeninger, og hvad de med dem kunde have bandlet, de dato 28. Oct. 1737, samt de Støtterupers 4 original Skrifter Collegio tilstilles, med allernaadigst Befaling allerunderdanigst at indberætte saavel derover, som hvorledis det formeente, der kunde med disse Brødre viidere forfares.

Gaaer omkring.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer.

I. B. Bluhme. M. I. Hwiid.

1738 d. 25. Febr. Præsents iisdem, excepto Domino Hwiid.

Nr. 20.

1. Blef allerunderdanigst læst H. K. M. allernaadigste Befaling af 21. Febr., hvorj den over Guarnisons Meenhedens Tilstand, Skoler etc. holdte Commissions Acter G. K. J. tilsendes med Ordre, nu Sogne Præsten M. Seckman derfra er bortkaldet, at indgive deris allerunderdanigste Forslag, hvorledis alt ey endnu til fulde reglere best kunde indrættes.

Gaar omkring, og de effter H. M. Befaling ved Relationen teignede allernaadigste Resolutioner tiene til at see H. M. Jntention, men hindre ey, at Collegium derfor kunde foreslaae, hvad der kunde synes meere tienlig og practicable.

Nr. 21.

2. H. Geh. Raad og Ober Secretaire von Holstein ved Skrivelse af 21. Febr. sender Magistratens seeniste

Erklæring om Snedker Laugets Vedtægter og Ceremonier til viidere Overvejelse og allerunderdanigst Relation.

Gaar ligeledis omkring.

3. Jndkom en til Hans Majestät indsendt Memorial Nr. 22.
uden dato, underskrefven af Theophilus; hvorom Hans Majestät allernaadigst forlangede Collegii allerunderdanigste Forestilling.

Jndholden er denne:

Forordningen af 2. Nov. 1736 om Attester for dem, der søge Præste Kald, viiser H. M. gudelige Jntention. Men som alt, hvad derj befales, kand udvortes udviises baade af en Atheist og Hyklere og falsk Prophete, og Gud seer meere til det indvortes, saa var og derpaa meest at see: og ellers best at lade det ankomme paa Guds Direction, e. g. ved Lodkastning effter Apostlenes Exempel ved Matthiæ Val, hvorhos anføres sal: Anders Beyerholms underlige Kald af hoysal: Enkedronning til et Kald i Laaland.

Skulde det ey finde Bifald, saa forestiller han, at den Færdighed, som Forordningen udkræver, ey findes iblandt 10 Bisper, mindre hos fattige Studentere, som dog ofte ere tienligere til Embedet, end de rige; og ynsker derfor, siden der siges, at et Seminarium af 100 Studentere skulde indrættes, at

1. Af alle Stifter dertil maatte vælges: af Siælland 25, Fyen 14, Christiania, Ribe og Aarhus 12, af de ofrige 5 Stifter 5. 2. Som af Bisperne effter deris beste Skønsomhed og foregaaende Provelse foreslaaes uden de foreslagnes Videnskab. (3) Som da iblandt hinanden i en Protocoll eller Catalogo kunde indføres, (4) Og [til] alle geistl. Embeder i begge Riger paa Landet og i Kiobstæderne Capellanerne tages deraf effter Orden, endog til Capellan pro persona, da Kiobstædernes Kald og andre vigtigere Embeder af Præsterne paa Landet kunde forsynes. 5. Ingen maatte refusere det ham effter Ordre tilfaldende. 6. Ingen uden Kongen viide Ordenen etc.

Paa disse Maader, meener han, blev Gud ikke betaget noget af det, som ey det ringeste Menneske betages, nemlig self at vælge sig Tieniste folk og ey at lade sig dem paatrænge.

Refereris Hans Majestät, og gaar projectet til Relation med original Memorialen til Efttersyfn omkring.

4. Baxters Troens Liv, og Himmelske Betragtninger, oversatt af P. Stockemarck og til Trykken approberet af Biscop Ramus, hafde Auctor ladet indlevere forat faae Versionen til trykken censureret, nu der ingen Decanus facult. theol. er.

Sendis til det theol. Facultats Censur.

Nr. 23. 5. Et andet fra en Unefnt uden dato indsendt Forslag til at befordre Guds Ære og hans Kirkes beste indeholder, at

(a) Slette Lærere mueligst maatte forbedres, og derfor at af de beste Læreres bøger visse blev udvaldt, og en hver Præst og Candidatus tilholdt at læse og bruge dem.

(b) Præsternes Huuse bleve Huuszkirker, og Provsterne derfor ofte besøgte Præsterne og lod dem i deris Overværelse catechisere deris familie.

(c) Confirmati, Tieneste- og unge folk, naar de vilde til Communionen, 14 dage forud mælde sig hos Præsten, og lod sig der prøve og viidere til Selvprøvelse anfore.

(d) Saaog at alle, som med Skudsmaal kom fra en anden Meenighed, strax skulde levere Skudsmaalet til Stædens Præst, hvor han end var, og af ham examineris. Bestod den examinerede ikke efter Skudsmaalet, da viidere prøves i Medhielpernes Overværelse, og den, som hafde givet Skudsmaal, hvortil Persohnen ey kunde svare, eller ey informeret ham, straffes med anseelig Mulct.

(e) Præsterne i gode Kald burde holde en eller fleere Catecheter.

(f) Gode Skoler indrættes, hvortil foreslaaes, at af ald Arf, der falder ey til Born, eller der er over 1000 rd.

(: om end Born arver:) kunde gives 1 pro Cento; saa og af alle Capitalister 1 $\frac{1}{2}$ af 100 Rd. Rente i 2 a 3 aar; fremdeelis af alle, som nyde kongel: bestalling, fra 3 til 12 $\frac{1}{2}$, og endelig af alle Sager, som vindes for Underretterne, fra 8 β til 3 $\frac{1}{2}$, for Oberrætterne, 1, 2 eller fleere Rigsdaler.

(g) I Norge er Skolemæstere ey at faae eller at holde, saa lidet som Catecheter, uden af Bønder Sønner, som Præsterne burde oplære, der da kunde gaae om i Sognet.

(h) Præsterne burde om løverdagen for Skriftemaalet holde en opbyggelig Poenitentze tale og forberedelse; og aldeelis ingen tage til Skrifte om Morgen for Guds tjenesten.

(i) Saa var det og gott, at privat Communionen paa Sognedage blef afskaffed.

Noteris, naar Materierne forekommer.

6. Blef den i sidste Samling sub n^o 6 anførte Relation om de 3de brødre Støtteruper, som med tilhørende bilager var gaaet omkring, foretagen; og som hans Exc. H. Gehejme Raad og Ober Secretaire d: 19. Febr: endnu havde ved et Bref tilsendt Collegio de 3 Støtterupers og deris gl. Forældres Memorial til H. K. M. af Dato Nyborg d. 3. April 1736 med hosføyede deri allegerede 2de bilager, indeholdende hvad med dem i Jydland var passeret, og hvorfor de uden Pass havde maaet givet sig paa Reisen til Kiøbenhavn, indtil de i Nyborg nu vare arresterede. Nr. 24.

Hrr. Consistorial Raad Hwiid havde indsendt sin Betænkning skriftlig, siden han formedelst de hans Børn paakommende Børnekopper ey self kunde møde.

Der opsættes de fornødne Spørsmåale til de Støtteruper for at viide, hvor viit de vilde tie med deris Mæeninger i alle haande tilfælde.

Saa skrives og Stifts Amptmanden Geh. R. Gulden-crone til, og forlanges hans Berættning, hvad med dem i Wiborg er passeret.

Bispen tilskrives ligeledes, og disse trej Brevfe gaæ omkring.

7. Hrr. Ober Secretaire Schulin ved Skrivelse af 18. Februarij udbeder sig Collegii Betænkning over den in Synodo Rendesburgensi for afvigte Aar ventilerede Quæstion: Om det var tienligt og raadeligt at admittere eller og gandske at excludere dem fra Fadderskaber uden Forskiæl, som i lang tiid har holden sig fra Alterens Sacramente, af hvad Aarsag det end og maatte være skeet; og altsaa at tractere dem alle som Guds tjenistens aabenbare og modtvillige foragtere?

Der opsættis et Svar, hvorj der destingueris imellem aabenbare frekke foragtere, imellem Separatismo addictos, som self ey forlange det, og imellem forknyttede Gemytter. Som gaar til Efttersiuft omkring.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer. I. B. Bluhme.

1738 d. 4. Mart iisd. præsentibus.

- Nr. 25. 1. Capellanen i Corsoer, som tillige er Sogne Præst i Taarnborg, H. Peder Helt Rachlow, ved Memorial af 5. Febr. 1738 andrager, forestiller de stoore Vanskeligheder, der er ved den imellem Capellaniet og Taarnborg Kald siden C 3. Tiider skeede Combination, hvorved Meenigheden, helst spæde Børn, syge og fattige, ofte forsømmes; saa og Tilsiuft med Meenigheden hindres: Saaog den utaalelige Byrde, som Capellanen ved den confirmerede Contract af Sogne Præsten er paalagt. Beder derfor, Taarnborg Meenighed maatte igien skilles fra Corsoer.

Sendis til Bispens Undersøgelse og Erklæring.

- Nr. 26. 2. H. Christen Grundtwed til Woldberg (!) i Riber Stift sub dato 7. Febr. andrager, at det af H. Hans Mossin d: 15. Aug: 1737 imod 2de Catecheter ved hans Meenighed forfattede Skrift lobe Landet omkring baade de opvakte Siæle til Anstød og de sikre til Bestyrkelse i deris Sikkerhed. Beder altsaa, derpaa maatte raades Bod.

Commissionen tilskrives herom, og indstilles, om Commissionen, som desuden formodes, kunde finde for gott at reflectere paa den heraf flydende Scandale.

3. H. Jsaac Schwartzkopf i Cregome andrager d: 14. Febr., at Nr. 27.

(a) som een af hans Medhielpere, Lars Rasmussen, er ilde slagen af en Land Soldat, hvis fordægtige Omgang med sin Madmoder Medhielperen hafde givet Husbonden tilkiende, og Soldaten nu af Regiments Skrивereren derfor blev tiltalt, og Præsten frygter, at det vil aleene løbe ud paa en ringe Penge Mulct, hvorved Medhielperne ey kand være betryggede, saa beder han om Anstalt, og har til den Ende formaaet Sagen opsatt.

(b) En Land Soldat hafde drukken sig gandske fuld om Fredag afften til et Fæstens Øll, kommer dog om Loredagen til Skriffte, og om Søndagen til Guds Bord, uden at Præsten vidste denne Forargelse. Altsaa beder Præsten om Underretning, hvorledis det skal anseeis.

Remitteris til Stiftsprovsten.

4. H: Marschall Friederich von Holsten til Soebye Nr. 28.
Soegaard i Fyen d: 15. Febr: 1738 andrager til H. K. M. self: Anno 1733, da forrige Capellan pro Persona til Steenlose og Fangel Jorgen Lund blef kaldet til Sogne Præst for Ringe Meenighed, søgte han som Eyere og begge Meenighedens Allmue, at H. M. vilde see til Meenighedens tilstand og byrde med den vanvittige Præst og Huus Capellanernes iidelige forandring.

Da nu Capellanen Plesner atter er bortkaldet til et Kald paa Moen, saa maae Marskalk Holst som begge Kirkers Eyere atter allerunderdanigst forestille, hvad Meenighederne beklage, (1.) at naar de har lært deris Capellaner at kiende, saa blive de fra dem bortkallede. (2.) Jmedens de er hos dem, kand de formedelst Lønnens Ringhed ey formaae at holde Heste, og altsaa ey rettelig afvarte den stoore og viitlofftige Meenighed. (3.) At Herr

Plesner ofte saavel for Biscoppen som ham hafde beklaget, at saa stoer en Meenighed af ham paa den Maade umueligen rætt kunde betienis. (4.) At Sogne Præsten er gandske vanvittig, hans Kone fordrucken, begge Meenigheden til Forargelse; Præstegaardens Skov og tilliggende ruineris. (5.) Begge Sogner ere saa store, at de kan holde en Præst for sig.

Thi beder han allerunderdanigst, at de maatte separeris, og ham tillades at kalde til hvert af disse Sogne en Præst med de Vilkaar, at de skall føde den gamle Præst efter Biscoppens Sigende og Anstalt.

Sendis til Biscoppens Betænkning.

Nr. 29. a. b. 5. Provsten i Schibby P. Gødeson indsender d: 25. Febr. en Klage over Præsten til Gierløf og Draabye Meenigheder i Horns herred for en Bonde i Tørsløf, Peder Jenson, hvilken denne Præst den 16. Febr. i Prediken nogle Gange tillige med hans nylig begravede Hustrue haardeligen og ved Nafn skall have angreben saa vel som Ovrigheden; og tillagt, at han vidste vel, det var imod Kongens Lov og forordning, hvad han hafde giordt, men de maatte nu anklage ham længe nok.

Beder om Resolution, huad i denne Sag skall foretages.

Gaaer til Stifts Provstens Betænkning, og at indhente Præstens Erklæring.

6. Landsdommer Heng fra Jylland ved Memorial til H. K. M. d: 18. Febr. foreslaaer:

(a) Hvorledis danske Skoler paa Landet best kunde efter hans Formeening indrettis.

(b.) Hvorledis de fattige paa rigtigste og beste Maader kunde forpfleges, (1) Ved at distinguere de gandske usle, som intet kand hielpe sig, og dem, som noget kand fortiene, og ingen at antage; (2) ved at logere dem af den 1ste Klasse i et dertil byggende huus for sig og dem af den 2den Classe for sig, saa de kunde hielpe hinanden;

(3) At der blev ordnet en Spiise Mester, hvortil Allmuen leverede de dem fornødne Naturalia in Natura; (4) At alle Proprietarier, tjenestefolk etc. aarlig enten taxerede sig self, eller gaf en taalelig Penge effter Forslagets viidere Medfor; (5) Fremmede bettlere, Soldater etc. kunde sættes paa Heeden.

(c) Hvorledis Heeden i Jydland best kunde bebyggis, og alle derved mødende Vanskeligheder forekommes.

Forbliver ved Skole Commissionen. Og Landsdommeren tilskrives af hans Exc., at hans forslag om det fattiges væsen maatte aparte til Cantzeliet indsendis, og det om Heedens Bebyggelse til G. Landoeconomi Collegio.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer. I. B. Bluhme.

1738 d. 11. Mart. iisdem præsentibus.

1. Ved høyeste Ræt er forleden 8. Mart. afsagt dom i den Sag imellem Oberst Lieut. Juel og Provsten Jacobus Berg angaaende deris foregifne ulovlige behandling med en deel Pretiosis, som skall af Provsten være sendt Juel for derfor at tilveye bringe sin Søn et Kald. Og i samme Dom er Provstens forhold taxeret for hoyst mistænkelig, hojst forargelig og skammelig, sampt den af ham tilbudne Æd for dristig og forargelig.

Som nu Instruxen saa vel som Patentet af 1. Oct. 1737 tilholder os at see derhen, at Geistligheden fra aabenbare forargelige Lemmer maatte rensis, hvis skammelige Forhold dem kunde beviises; og det synes, at en høyeste Ræts dom er beviis nok, at her er saadan en Casus, blev overlagt, om og hvorledis Instruxen paa denne Post kunde appliceris.

Hans Excellence berættede derhos, at hans Majestät ved dommens Forfattelse tillige allernaadigst declarerit, at Kirke Jnsp. denne Gang i denne Passu kunde lade det derved beroe, siden dog ey nogen gandske uimodsigelig og lovlig Beviis i Sagen findes. Hvilket var skeet

i Anledning af den allerunderdanigste Erindring, som hans Excellentz och Instruxens Bydende hafde giordt.

2. I samme Sag har Provstens Advocat, Cantzelie Raad Munthe, tvende Gange i Skrankerne declareret, at den Præst Ferslev, som fik det omhandlede Bierebye Kald, hafde taget een af de i Sagen meget omrørte Jomfruer Hyldtofte; men var siden bleven saa melancholisk, at han hafde for Bispen declareret sig uværdig at betræde det hellige Stæd Prædikestoolen. Hvorpaa Bispen hafde tilladt ham at sidde paa en Stool neden for Alteret, naar han predikede. Blef altsaa overveyet, om ikke sligt et anstødeligt Rygte Bispen burde tilmældes, og hans Erklæring forlanges, om bemældte Præst Ferslev hafde aflagt den sædvanlige Eed, de vocatione legitima, saa og hvorledis det med det øfrige sig maatte forholde.

Approberis.

- Nr. 30. 3. Fremdeelis blef Biscop Ramus Relation af 1. Febr. angaaende den tilforn sub n^o 3 pag. 3 indførte Angivelse imod Præsten H. Olle Lercke foretagen, og derhos med confereret, hvad en retsindig Studiosus I. B. Fog, effter
- Nr. 31. Collegii ved H: Consistorial Raad Hwiid derom giordte Begiæring, om samme Præstes forhold effter eegen Under-søgning hafde indberættet. Og blef dereffter overlagt, hvad der i denne Sag var raadeligst viidere at foretage.

Ifølge af Instruxen begiæres af Bispen at befale Præsten at indfinde sig her Ugen effter Guasimodogeniti og mælde sig ved G. K. Jnspect.

4. Den d. 25. Febr. sub n^o 21 anførte nærmere allerunderdanigste Erklæring af Magistraten angaaende Snedker Laugets Handverks Brug, især den saa kallede Behøvling, blef, effter at den var gaaet omkring, overveyet og derom tagen Resolution.

Kunde allerunderd: refereris, om ikke Magistraten effter dens eegte Forslag kunde befales at forfatte de

sædvanlige Taler, efftersom i Tydskland bruges, dog at alt anstodeligt og equivoques udelukkes, saa og deri indfores saadanne Erindringer, som kunde tjene de Udlærte til Underviisning i fremtiden; saaog at reglere de øfrige Ceremonier, at derj intet forargeligt eller for de Udlærte skadeligt indflyder, og derover at indsende deris Forslag til viidere Efftersiufn og paafølgende Approbation.

5. En ubenefnt tilmælder Collegio Capellanen i Nr. 32. Faaborg Iorgen Smits forargelige Forhold ey aleene i Liv og Lefnet men endog paa Prædike Stoelen, hvoraf et Par Exempler anføres; og tilfoyes, at som han nu for Bispen var anklaget for en Trætte med Rectoren og andre ublue ting, saa beder Andrageren at sørge for den fattige Mee-nighed i Faaborg.

Tilsendes Bispen med Erindring at undersøge Sagen med største Nidkierhed og efter sin Samvittighed.

6. Allmuens til Næs i Hallingdalen i Aggerhuus Stift Klage (: dog uden Underskrift:) af 24. Jan. blef overveyet, hvorj de besværer sig over Sogne Præstens M. Anders Boyesens uforsvarlige Omgang med Sacramentet, Confirmationen, Guds tieniste i Annexerne og andre hans Embedes Forretninger, at have videndis viet Klokkeren, hvis Kone dog bekanntlig endnu levede i Kiøbenhavn, og endnu andre, der enten ey maatte gifte sig effter dom, eller ey hafde kongel: Dispensation for Giftermaal i forbudne Led; og endelig over hans store Gierrighed.

Siger de 6 Mænd, som dette har ladet forfatte, tør ey nafngive sig, men indstiller til Kongen, hvorledis de maae nyde frugten af de priiselige Anstalter til Meenighedernes Opbyggelse.

Sendis til Bisp Herslebs Erklæring.

7. Nicol. Sporon ved Memorial af Kiøge d: 21. Febr. Nr. 33. 1738 mælder Collegio, hvor slætte Anstalter der er for fattige Sengeliggendes Underviisning, hvorledis det med den offentl: Forbøn i Kirken eller med Berættelsen i Syg-

dommen er beskaffen; saa foreslaaer han, hvorledis Huusbesøgelser især de Fattige og Syge til Nytte kunde indrettis:

(1) At Klokkerne i Meenigheden, helst i kiøbstæderne, skulde strax effter Sogne Præstens Tilsigelse besøge de syge, som strax hafde at mælde Præsten deris Svaghed, læse og siunge med dem, erkyndige sig om deris Tilstand, holde Liste over dem etc.

2. Naar offentl: Forbøn begiæres, anteigne hans aandelige og legeml: Anliggende paa Listen.

3. Naar han begiærte Communionen, forud opmuntre ham til en ræt bereedelse, og saa arbeide med Præsten, som bor ligeledis giøre sin Pligt.

Henligges, til Materien om Huusbesøgelser foretages.

8. Som Documenterne om Guarnisons Meenighed var gaaet omkring, blef derom postviis delibereret.

De tagne Resolutioner indfores j næste Samling.

I. L. Holstein. I. W. Schrøder. A. Hojer. I. B. Bluhme.